

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З МОВЛЕННЄВИМИ ТРУДНОЩАМИ ЗАСОБАМИ НЕЙРОІГОР

Васильєва Галина Іванівна

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

Чепак Марія Вікторівна

здобувачка освітньо-професійної програми «Логопедія»

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

Розвиток зв'язного мовлення є одним із провідних завдань дошкільної освіти, оскільки саме на цьому етапі закладаються основи комунікативної компетентності та формуються навички логічного й послідовного висловлювання власних думок. Зв'язне мовлення допомагає структурувати думки, встановлювати логічні зв'язки, оперувати абстрактними поняттями та виражати власні потреби й емоції. Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти (2021), у межах освітнього напрямку «Мовлення дитини» діти старшого дошкільного віку повинні оволодіти розгорнутим, послідовним мовленням, умінням створювати різні типи розповідей і висловлювати власні судження [1, с. 19].

Для ефективного впровадження інклюзивної педагогіки необхідно враховувати особливості мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами (ООП). У дітей із мовленнєвими труднощами, зокрема старшого дошкільного віку, цей процес має специфічні прояви, зокрема обмежений словниковий запас, порушення граматичної будови висловлювань та труднощі в логічному структуруванні думки, що може ускладнювати спілкування, соціальну адаптацію та емоційний стан дитини. Тому актуальним стає пошук нових дієвих інструментів для корекційної роботи.

Таким інноваційним рішенням є нейроігри – спеціальні цифрові або традиційні вправи, спрямовані на активізацію мозкової діяльності, розвиток пізнавальних процесів і формування навичок самоконтролю

у дітей з особливими освітніми потребами. Нейроігри стимулюють когнітивні процеси, такі як увага, пам'ять, мислення та мовлення, через активну участь дитини у виконанні завдань та вирішенні проблем [2, с. 178]. Їх використання у корекційно-розвивальній роботі забезпечує інтерактивність і зацікавленість дітей, сприяє зниженню емоційної напруги та формує позитивну мотивацію до мовленнєвої діяльності. Нейроігри є потужним ресурсом для педагогів і фахівців, здатним істотно покращити якість дошкільної освіти, сприяти успішній підготовці дітей до шкільного навчання та забезпечити ефективну підтримку мовленнєвого й когнітивного розвитку кожної дитини.

Мета статті – розкрити потенціал нейроігор як інноваційного засобу розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими труднощами та представити результати експериментальної перевірки їх ефективності.

Мовлення є одним із найважливіших психічних процесів, тісно пов'язаних із функціонуванням нервової системи людини [3, с. 144]. Його наукове опрацювання стало предметом уваги багатьох українських та зарубіжних дослідників: нейрофізіологів (N. Gage, C. Lieber, D. Norman, D. Rock), нейролінгвістів (Н. Бабиць, Л. Заскідина, Н. Лопатинська, Г. Тригуб) нейропсихологів (Л. Кашуба, Ю. Коломисць, М. Мельничук, Е. Панасенко, В. Стрілець, В. Тарасун, М. Шеремет) та нейрологопедів (М. Бодарева, О. Боряк, Т. Дехтяренко, В. Мазуренко, Н. Павлова). Науковці в галузях нейрофізіології, нейропсихології та логопедії підтверджують, що старший дошкільний вік – це інтенсивний період розвитку мовлення. Саме тому виникає потреба у застосуванні новітніх ефективних методик для корекційної роботи.

В останні роки значного поширення набув ігровий метод навчання, який розглядається як дієвий засіб підвищення результативності освітнього процесу дітей. У дошкільній освіті такий підхід має потенціал для сприяння когнітивному, соціальному та емоційному розвитку [4]. Серед сучасних ігрових технологій особливу увагу привертають нейроігри – система вправ, спрямованих на активацію роботи різних відділів мозку, що позитивно впливає на мовленнєву активність дітей дошкільного віку. У результаті відбувається помітний розвиток комунікативних умінь та формується мотивація до спілкування. Важливим є те, що нейроігри адаптивні та індивідуалізовані, що дозволяє ефективно інтегрувати їх у роботу з дітьми з ООП. Їх використання забезпечує комплексну підтримку розвитку, долаючи бар'єри в навчанні та спілкуванні без тиску і перевантаження, у формі захопливої та емоційно значущої діяльності, що створює сприятливі умови для формування мовленнєвої компетентності.

Саме це визначило вибір напрямку нашого дослідження, спрямованого на вивчення ефективності використання нейроігор для розвитку зв'язного мовлення та комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими труднощами. Для реалізації поставленої мети сформовано вибірку з 10 дітей старшого дошкільного віку (5–6 років), які відвідують логопедичні групи та мають мовленнєві труднощі, переважно з загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ II–III рівня). Основними проявами порушень виявилися обмежений словниковий запас, порушення граматичної будови мовлення, труднощі у формуванні зв'язного висловлювання та недостатній розвиток діалогічного й монологічного мовлення. Експериментальні заняття проводилися в логопедичному кабінеті та груповому приміщенні тричі на тиждень по 25–30 хвилин. Для роботи використовувалися нейроігри, які мали ігрову форму та були адаптовані до індивідуальних мовленнєвих потреб дітей. Рівень сформованості зв'язного мовлення оцінювався за допомогою діагностичного зрізу до та після експерименту.

Проаналізувавши дані контрольного етапу експерименту, ми встановили, що кількість дітей із низьким рівнем розвитку зменшилася утричі: з 3 (30%) на констатувальному етапі до 1 (10%) на контрольному. Водночас кількість дітей із середнім рівнем зросла з 7 (70%) до 8 (80%). Важливим свідченням результативності проведеної роботи є поява дитини з високим рівнем розвитку (10%), що не було зафіксовано під час початкової діагностики. Середній бал за всіма завданнями підвищився з 8,9 (на первинному етапі) до 10,5 (на контрольному етапі), що засвідчує загальне покращення мовленнєвих умінь дітей. Результати дослідження показали, що впровадження нейроігор у логопедичну практику сприяло активізації мовленнєвої діяльності дітей, підвищенню рівня сформованості зв'язного мовлення, збагаченню словникового запасу та покращенню граматичної правильності висловлювань. Окрім того, відзначалося вдосконалення пам'яті, уваги та мислення. Діти почали значно впевненіше й логічніше будувати зв'язні висловлювання порівняно з початковим рівнем.

Отже, актуальним є питання оновлення підходів до розвитку зв'язного мовлення у дітей із різними мовленнєвими труднощами, зокрема шляхом упровадження нейроігор на різних етапах логопедичного супроводу. Їх використання сприяє збагаченню словникового запасу дітей дошкільного віку, удосконаленню фонематичного слуху та формуванню зв'язного мовлення, а також позитивно впливає на корекцію вимови й розвиток дикції [5, с. 239]. Це, у свою чергу, урізноманітнює освітній процес, робить його більш доступним, результативним і орієнтованим на індивідуальні потреби кожної дитини.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Державний стандарт дошкільної освіти. Нова редакція. Київ. 2021. 38 с. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 29.09.2025).
2. Панасенко Е. А., Березка С. В. Нейроігри як засіб інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку. *Інноваційні технології в системі неперервної освіти: від дошкільної освіти до освіти дорослих* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20 березня 2024 р.) Київ: УДУ ім. Михайла Драгоманова, 2024. С. 173–179.
3. Лопатинська, Н. А., Коломієць, Є. М. Розвиток монологічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими труднощами засобами цифрових технологій. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2024. № 25. С. 141–155.
4. Alotaibi M. S. Game-based learning in early childhood education: A systematic review and meta-analysis. *Frontiers in Psychology*. 2024. Vol. 15. Article 1307881. DOI: 10.3389/fpsyg.2024.1307881.
5. Павлишина, Н. Б., Цісарук, С. М. Вплив нейроігор на розвиток мовлення у дітей дошкільного віку. *Психолого-педагогічний супровід дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціальної та інклюзивної освіти* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Кам'янець-Подільський, 8 листопада 2024 р.) Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. Івана Огієнка, 2024. С. 237–239.